

Verlag bijeenkomst Agro Expert Raad Flevoland – 16 april 2021

Inleiding – Bijeenkomst in teken van de confrontatie tussen adviezen en praktijk

Op 16 april 2021 vond de 8e bijeenkomst van de Agro Expert Raad Flevoland plaats. Een digitale bijeenkomst die in het teken stond van het toetsen van de tot dusver uitgebrachte adviezen aan de beleidslijnen en lopende projecten van de in de AER deelnemende organisaties. Doel is met elkaar te bespreken of er kansen zijn voor gezamenlijke initiatieven op (sub)thema's die door de AER belangrijk worden geacht door afstemming van de agenda's.

Ook is stil gestaan bij het uittreden van mevrouw de Bie en de heer Vermeer en het tot de Raad toetreden van hun opvolgers mevrouw Flantua en mevrouw Geerse. De voorzitter meldt dat er contact is met LNV over mogelijke participatie in de AER.

Confrontatie

Ter voorbereiding op deze bijeenkomst is door partijen een 'confrontatie'-matrix ingevuld, met daarin de huidige beleidslijnen/projecten van hun organisatie zijn afgezet tegen de diverse deeladviezen van de AER. De adviezen zijn te vinden op de website van de AER-Flevoland: <https://www.omgevingsvisieflevoland.nl/omgevingsvisie/opgaven/landbouw-meerdere-smaken/agro-expert-raad/>.

Algemeen

Algemene indruk is dat er veel gebeurt in Flevoland op de verschillende onderdelen van de door de AER besproken uitdagingen en bijbehorende adviezen. Uit het ingevulde format wordt niet helemaal duidelijk of dat voldoende integraal en in samenwerking tussen de verschillende partners plaatsvindt. Het beeld is dat het niet het geval is en dat additionele acties – in gezamenlijkheid en gericht op integraliteit – wenselijk zijn. Ook is wenselijk dat er meer zichtbaarheid komt van wat er al gebeurt en staat te gebeuren, dat kan mooi door de koppeling aan de thema's. Hier moet niet te lang mee worden gewacht omdat enerzijds ontwikkelingen snel gaan en er op verschillende nationale en internationale beleidstafel momenteel plannen worden gemaakt.

Een goed platform waar natuur-inclusief boeren en met gesloten kringlopen samenkomt met handelingsperspectief voor de ondernemers is de Boerderij van de Toekomst (BvdT). Verdere integratie op de BvdT met een koppeling van de bestaande thema's aan thema's zoals ketens, de relatie stad/platteland en het verdienmodel van de boer (in Flevolandse context) ligt in de rede. Het laten aansluiten van Flevolandse ondernemers en instellingen zou een goede eerste stap zijn voor meer lokale inbedding.

De BvdT kan tevens een goed vertrekpunt zijn waar vanuit bedrijfsniveau de koppeling kan (en moet) worden gelegd met (1) de inbedding in het landelijk gebied met de ontwerpopgave die spelen (bijvoorbeeld dooradering biodiversiteit) en (2) de binding met de stad met haar ketens en consumenten van voedsel. Daarbij dient de invloed van Europa en de rol van Flevoland in Europese ketens worden meegenomen.

Flevoland kan meer als living lab worden gepositioneerd en gebruikt; voor de wetenschap met bijvoorbeeld praktijktesten op het gebied van biologische landbouw of plantaardige eiwitten. Maar ook voor de boeren en hun relatie tot de consument door bijvoorbeeld het optekenen van pioniersverhalen en verbindingen van netwerken. Ook de Flevocampus heeft daarin een belangrijke rol.

De verschillende partijen binnen en rond Flevoland hebben een gezamenlijk actieve rol te spelen richting nationale programma's; qua positionering (trots op Flevoland) en qua uitvoering in pilotgebieden zoals Oosterwold. Meer echt samenwerken en uitdragen (exposure).

Het gesprek over de landinrichting en de ontwerpogave voor het gebied zal voortgezet worden. Hoeveel ruimte is voor landbouw in relatie tot andere wensen (en autonome ontwikkelingen) voor het gebied en hoe zorgen we voor regionaal maatwerk als het gaat om bijvoorbeeld biodiversiteit? Niet alles kan (tegelijkertijd), waardoor dit gesprek gaat over multifunctioneel ruimtegebruik en parallel moet worden gevoerd aan de ambities van partijen op het living lab en het uitdragen van de trots op Flevoland. Dit is een politiek/ bestuurlijke discussie die de komende twee/drie jaar speelt en waar de AER bouwstenen aan argumentatie kan aanleveren vanuit de sectorale en maatschappelijke doelstellingen.

De AER onderscheidt drie perspectieven waar tussen wisselwerking nodig is richting 2040:

1. Boerderij van de Toekomst (bedrijfsmatige schaal)
2. Ketens van de Toekomst (boer tot bord)
3. Landelijke inrichting van de Toekomst (ontwerpvrage)

Verbinding tussen de organisaties op de lijn Boer- metropool -wereld: uniek voor Flevoland. Hiertoe zou door de verschillende partijen gezamenlijk een ontwikkelingsagenda kunnen worden opgesteld met sessies op het paviljoen van de Floriade expo. Dit zouden ontwerpessies kunnen zijn aan de hand van dilemma's gevoerd door zowel fundamentele kennis als kennis uit de praktijk.

Biodiversiteit en de Flevolandse landbouw

Geconstateerd wordt dat veel gesproken wordt over biodiversiteit (en stikstof in het verlengde daarvan). Vanuit agrarisch perspectief is de kwaliteit van de bodem het uitgangspunt. In de lopende initiatieven is het soms lastig de integrale praktische doorvertaling te vinden. Er worden twee voorstellen gedaan:

1. Oppakken of met de Raad adopteren van/ reflecteren op het Experiment Oosterwold/Noorderwold als praktijkcasus natuur en landbouw in relatie tot de burger.
2. Aanbod van WUR/Aeres/Amsterdam Green Campus om gezamenlijk expertise in te zetten; voor monitoring, meetbaar maken en beoordelen gezondheid bodem (incl. agro-biodiversiteit). Koppeling maken met Actieplan Bodem & Water

Beiden gericht op het inzichtelijk maken van keuzes voor ondernemers en gebied.

De bodem onder de Flevolandse landbouw

De AER ziet twee grote dilemma's als het gaat om bodem:

1. Bodemverdichting; veroorzaakt door grote zware machines. Mede ingegeven door de hoge pachtprizen is ingezet op efficiëntieverhoging. Er is veel mogelijk, maar met name met de oogst is de belasting nog hoog.
2. Uitspoeling; inbreng van organische stoffen met mineralen.

Praktische bezwaren om het beter te doen liggen met name in het ontbreken van markt voor lichte machines/robots. Moet met bedrijven worden ontwikkeld, maar het effect is beperkt omdat tijdens de oogst nog steeds verdichting optreedt. Rijpaden-mechanisatie voor de oogst moet nog worden ontwikkeld.

Ook is variatie in gewassen nodig voor een gezonde bodem. Het vergt een integrale aanpak, waar vanuit verschillende disciplines aan wordt bijgedragen. Een eerdergenoemde casus zoals Boerderij van de Toekomst, maar ook Oosterwold/Noorderwold (voor breder perspectief) zou hiervoor moeten worden opgezet. Ook is

het zinvol om met elkaar goed te kijken naar de versnippering door een groot aantal verschillende projecten; die verbinden (of in ieder geval de Flevolandse initiatieven) zou een goede stap voorwaarts zijn, bijvoorbeeld via PL4.0.

Klimaatadaptie, omgaan met water in de Flevolandse landbouw

Op het gebied van water en klimaatadaptie spelen – zoals in het advies benoemd – een aantal prangende onderwerpen. Het is enerzijds van belang om de waterhuishouding (gebieds- of perceelniveau) op orde te houden, anderzijds dient de sector op de klimaatverandering in te spelen. Er zijn oplossingen aan de technische kant mogelijk (druppelirrigatie i.c.m. fertigatie, zoetwateropslag in de bodem, infiltratie, werken met sensortechnologie/data) en agro-ecologisch, onder meer gericht op het verbeteren van de weerbaarheid van planten.

Waterbeschikbaarheid; schaarste in tijden van droogte, maar ook vernatting speelt. Hiervoor moet goed gekeken worden wat waar kan in de polders en wat men kan doen om zo min mogelijk water te gebruiken en dit water waar mogelijk op te slaan. Duidelijk is dat de nieuwste ontwikkelingen maar mondjesmaat in Flevoland worden toegepast omdat er eigenlijk altijd voldoende water was. Op zowel technische als agro-ecologische oplossingen zouden meer projecten kunnen worden opgestart (in samenhang) om de voordelen beter zichtbaar te maken. De benodigde kennis is deels elders beschikbaar en kennis die daarmee verder wordt vergaard kan ook elders in Europa of de wereld worden toegepast omdat deze problematiek op veel plekken speelt.

Waterkwaliteit in de teelten (met name verzilting van het bodemwater) is ook een belangrijke reden om beter met water om te gaan. Zoek naast perceelniveau ook de verbinding met natuurgebieden. Daar is eveneens een waterbehoefte, zeker omdat deze gebieden vaak hoger liggen dan landbouwpercelen. Oplossingen moeten worden gezocht in samenhang met de naastgelegen natuurgebieden. Slim om goed te kijken naar wat elders aan kennis is vergaard over deze processen; bijvoorbeeld uit Twente of bij de WUR. En vervolgens deze processen goed in kaart brengen voor de Flevolandse situatie.

Landbouw in een metropool: De relatie stad en platteland

In verhouding met de andere besproken thema's lijkt dit thema nog wat onderbelicht, al ziet de Raad een aantal (veelal) kleinschalige initiatieven of events. Zo organiseert Dronten een event in oktober 2021 en is de Flevobox ontwikkeld. Kleinschalig kan overigens wel de sleutel zijn tot succes, omdat op deze wijze lokaal verbinding wordt gemaakt. De lokale horeca kan daar ook een belangrijke rol in spelen. Op Flevolandse schaal speelt de programmering van het Floriade-paviljoen met onder andere de Flevolandse menukaart. Verbinding tussen verschillende initiatieven via het Flevolandse paviljoen ligt voor de hand.

In MRA verband zijn strategische studies uitgevoerd over hoe de agrarisch ondernemer zijn ingebed in het stedelijk systeem. Het kan zinvol zijn daar in relatie tot de Flevocampus en Amsterdam Green Campus een project op te ontwikkelen.

Digitalisering van de Flevolandse landbouw

De Raad heeft geconstateerd dat er veel projecten zijn waarin data worden verzameld en verwerkt en ook dat er veel kansen zijn voor cross-overs (precisielandbouw, boer tot bord data). Data-uitwisseling vindt echter nog weinig plaats, ook zijn er te weinig open platformen waarbij de boer eigenaarschap houdt over zijn data.

Er spelen in de Flevolandse context wel een aantal belangwekkende projecten waaronder Boerendata waar Aeres, WUR en Big Data Value Center Almere zowel inzetten op comptabiliteit als op het in kaart brengen van de keten.

Voor alle voorgaande thema's is data van belang; voor monitoring, het integraal inzichtelijk en bruikbaar maken van informatie, zodat de ondernemer er meerwaarde uit zijn data kan halen.

Ook in de gedachte van het eerdergenoemde living lab; met eerste voorbeelden uit het Actieplan Bodem en Water en de Boerderij van de Toekomst, speelt data een belangrijke rol. Dit zou integraal doorvertaald kunnen worden in de plannen die er liggen, met terugkoppeling naar de boer én naar de consument.

Constituerend

Het verslag van de bijeenkomst d.d. 22 januari 2021 was reeds via schriftelijke ronde vastgesteld en is gepubliceerd op de website (<https://www.omgevingsvisieflevoland.nl/omgevingsvisie/opgaven/landbouw-meerdere-smaken/agro-expert-raad/>). Ook het definitieve advies over ICT en data is daar terug te vinden.

Bijeenkomsten – delen uitgebrachte adviezen

Er is een aantal acties in gang gezet om de reeds uitgebrachte en toekomstige adviezen goed bij het gebied voor het voetlicht te brengen.

- Voedsel Verbindt organiseert een bijeenkomst in MRA-verband, mogelijk nog eind juni. Het advies ICT&Data zal daar worden besproken
- De AER heeft aan de organisatie van de Kennisdag Bodem & Water aangeboden om de adviezen over bodem, klimaat en biodiversiteit daar te bespreken. Of deze kennisdag (najaar 2021) doorgang zal vinden is nog onbekend.
- Er wordt gewerkt aan een (slot)bijeenkomst tijdens de Floriade.
- Voorzitter en secretaris geven in het 2e kwartaal van 2021 een presentatie aan het Dagelijks en Algemeen Bestuur van het Waterschap Zuiderzeeland
- Er is een LinkedIn-account geopend dat kan worden gevolgd: <https://www.linkedin.com/company/agro-expert-raad-flevoland/>

Bijeenkomst september 2021

De volgende bijeenkomst van de AER is gepland op woensdagmiddag 8 september 2021. Deze zal in het teken staan van 'de rol van de Flevolandse landbouw in internationale ketens'. Centrale vraag is wat Flevoland interessant maakt voor de grote ketens en retail met zijn bodem, innovatieve boeren en onderzoek/onderwijs. Hoe kan een 'living lab' ontstaan in de triple helix partijen die het projectniveau overstijgt en kan dienen als innovatie-agenda. Mevrouw Eva Flantua en de heer Rob Donkers zullen deze vergadering met voorzitter en secretaris voorbereiden. Mochten we tegen die tijd fysiek bijeen kunnen komen dan ligt er een voorstel vanuit het AgroFoodCluster om in Emmeloord af te spreken.

Aanwezige AER-leden

- Mevrouw Irene Korting
- Mevrouw Hetty Klavers
- Mevrouw Lianne de Bie (uittredend)
- Mevrouw Eva Flantua
- Mevrouw Hannah Geerse

- De heer Nick Vermeer (uittredend)
- De heer Michel Haring
- De heer Gerjan Snippe
- De heer Chris Visser
- De heer Arnold Michielsen
- De heer Corné Kocks (ter vervanging van de heer Pellikaan)
- De heer Rob Donker
- De heer Ben Huisman
- De heer Jan-Nico Appelman
- De heer Krijn Poppe – Voorzitter Agro Expert Raad
- De heer Jeroen Schutz – Secretaris

De heer Theun Tuinenga was verhinderd. De leden de Bie en Vermeer zijn hartelijk bedankt voor bewezen diensten. Mevrouw Flantua en mevrouw Geerse zijn in hun plaats toegetreden tot de Agro Expert Raad.